

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՀՆԱԶԱՐ
ԽՄԲԱՆԻՍՏՈՒՆ
Գ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻՍ, ԷՍԿԻ ՊԱՆԻ ՕՍՏԱՆԻ
Խորհրդարանի ուղղութեամբ նամակ կամ այլ գրութիւն
ես չի դարձուիր

Bureaux du Journal HAÏRÉNIK
GALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTT.

10 ՓԱՐԱՅ

ՕՐԱԳԻՐ

10 ՓԱՐԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՍԻՐՈՒԻԼ

Կրթականքն երկրի վարդապետ-
նան ապագային վրայ խօսելով
կրթիք թէ մտքերին զննելու չեն
որ իրենց կենցաղավարութիւնն ու
պատկանութիւնը պիտի չեն-
թարկուին ամենախիտ ըննադա-
տութեան: Անցած է այն ժամանա-
կը որ եկեղեցականութեան ըննա-
դատը անկրօն յորջորջել տալով
գործը կը վերջացնէին ըննադատ-
եանքն ու անոնց բարեկամները:

Սակայն այս կարգի ըննադա-
տութեանց առթիւ շատ անգամ
հարցում մը կ'ուղղուի. — Արդեօք
կը սխալուին անոնք որ կը կարծեն,
նոյն իսկ անկեղծօրէն, թէ պարզա-
միտ ժողովրդին համար կրօնն ու
կրօնաւորը կը նմանին միս ու երկու-
րէն մէկընցած միակիւն ալ է. հար-
կաւորով կրօնաւորը կը հարուած-
ուի կրօնին ալ. տկարացելով կրօ-
նաւորն յարգանքը, կը տկարա-
ցնեն իրենք, հետեւաբար եւ մեր
անկրօն եկեղեցին:

Կարելի է որ մինչեւ աստիճան
մը իրաւունք ունենան այսպիսի կար-
ծի մը յայտարարողները, բայց ա-
նոց ալ գիւրդին է պատասխանել որ
թէ երկուքը հիւանդութիւն մը
անոնց, զայն գաղտնի պահելով
մը վրիպած կ'ըլլան: Ո՛չ ապաքէն
թէ մը երբ շուտ չլարմանուի,
կոնց մինչեւ քաղցկեղի տանիլ եւ
գոնցնել զինքը չըլլապատու ան-
ոնք անոնք ալ: Ահա այս պատճառա-
ւոր մեր եկեղեցական մարմինը
առողջ պահելու համար անհրաժեշտ
պէտք կայ արթուն հակողութեան մը:
Եկեղեցական մը առողջ մնալու
եւ իր հօտն ալ քաջաւորով պահելու
համար ամենապարզ միջոց մը ունի.
— Կրթիք իր հօտին: Այլապէս ա-
մէ կողմը ուր որ եկեղեցական մը
կրթած է մեծ տեղ մը գրաւել իր
խնայելուն յանձնուած հօտին
մէջ, կարող եղբւր է անոր վրայ ազ-
դել, ուղղութիւն պէս զայն վարել, միշտ
անոր սէրը գրաւելով եղած է:

— Ո՛հ, ամ շատ գիւրդին բան է,
պիտի լսեն: Թող մէկ ըլլայ եկե-
ղեցական իր հօտին հետ, թող
գրթն անոր կրթելը, աչք գոյն ա-
նոր մտքութեանը, թող շուտով եւ
առանց զոտարութեան արձակում
այս անոր մեղքերուն, եղաւ զնայ,
անոր պաշտելին կը դառնայ:

Սակայն եկեղեցականութիւն: Մեղ-
անկողութիւն մը երբեք իրարու չի
կապեր շարութիւն ընդունելը յար-
գանքի եւ սիրոյ կապերով: Երկու
անձ երբ իրարու աշուտութեան ա-
պաստով ըլլան, այն պարագային մէջ
միայն կրնան իրարու հետ կապուիլ
ընդ ընդ կրօնականութեամբ եւ անկեղծ
սիրով սիրել զիրար: Այս ճանա-
րութիւնը շատ զօրաւոր է ժողո-
ւորդին եւ իր եկեղեցական առաջ-
նորդին համար: Սա տարբերու-
թեամբ միայն որ առաջնորդը եթէ
արդի ու աշուտահոգի է, կը մեղ-
քանայ իր ժողովուրդը, որչափ որ

ալ ան ստորնայած ըլլայ, կ'ըմբռնէ
թէ բոլորի մը պէս իր տեղը հի-
ւանդներուն քովն է. անոնց անկ-
մանը աստիճանին համեմատ կը մեծ-
ցնեն իր սիրտը, կը բարձրացնէ իր
հոգին որպէս զի կարող ըլլայ հզօ-
րապէս ազդել այդ հօտին բարձ-
րացմանը: Մտորեալ ժողովուրդ մը
կրնայ միշտ սիրելի ըլլալ իր առաջ-
նորդին, բայց մտորեալ առաջնորդ
մը երբեք սիրելի չըլլար իր հօտին,
որքան որ անկա բարոյականի վրայ
որոշ գաղափար իսկ չունենայ:

Եկեղեցականին իր ժողովրդին սի-
րելի ըլլալու մեծ գաղտնիքը անկի
սրտին մէջ կ'ընտելուէ է քան թէ
մտքին: Բայց մեծ սիրտ ունեւ-
նալը արհեստական միջոցներով
չըլլար: Ինտելիւնը, կրթութիւնը,
վարժութիւնը միանալով առաջ կը
բերեն աշուտահոգի եկեղեցական-
ները: Թէ՛ դպրեւանքին եւ թէ՛ ե-
կեղեցական հասցնող ուրիշ հաս-
տատութեանց, օրինակի համար վան-
քերու մէջ, այս ճանապարհով եր-
բեք աչքէ վրիպելու չեն: Այլապէս
մէջ ալ շատ քարոզչութիւն է այս ճըշ-
մարտութիւնը, քանի որ մեր եկե-
ղեցականութեան ոտուար մեծամաս-
նութիւնը, ամուսնացեալները, կ'առ-
նուին ուղղակի ժողովրդին մէջէն:

Կարող եւ աշխարհի մէջ պէտք
է խօսքը եւ օրինակը միանցնել իրա-
րուն: Վարժարանին մէջ ուսուցիչը,
աշխարհի մէջ ժողովուրդը եթէ յի-
շեն մեր եկեղեցական պատմութեան
այն դէպքերը, որոնք խորունկ հետը
մը թողած են սրտերու մէջ, եթէ
տեղեկութիւն ունենան նոյն իսկ այն
տեղեկութիւնն ու վարդապետներուն
վրայ որոնց համբաւը անձուկ չըլլա-
նակէ մը դուրս ելած է, շուտով
պիտի համոզուին թէ սրտի կրթու-
թիւնը ինչպէս պէտք է ըլլայ:

Ձեռքը սրտին մէջէն շահամուր-
թեան ու փառամոլութեան ամէն
հետք, միշտ պարտաճանաչ, միշտ
հաւատարիմ եկեղեցիին ըրած ուխ-
տին, սրտանց սիրել աղքատն ու
խեղճը, խտրել չընել ունեւորին ու
չունեւորին միջեւ, հեղահամաբար
կորովով մարտնչել հօտին մոլու-
թեանց դէմ, կարծենք թէ կը բա-
ւեն եկեղեցական մը պաշտելի ընե-
լու իր հօտին:

Եթէ մեր եկեղեցին ունեցած
չըլլար այդպիսի յատկութիւն-
ներով փայլած մեծ դէպքեր, այն ա-
տեն պիտի յուսահատէինք անոր
կենսունակ ուժէն: Փայլեցնենք այդ
դէպքերը եկեղեցականութեան պատ-
րաստութիւններու աչքին:

Մեր եկեղեցիին սուրբերը ուրիշ
բան չեն բայց եթէ մարմնացում ե-
կեղեցական մը խնդրուած յատ-
կութեանց: Եթէ արտակարգ պա-
րագայները անոնց կենքին չընկնէր,
կը տեսնենք թէ իրենց միւս բոլոր
առաքնութիւնները գարձեալ բա-
ւական էին զիրենք սրբացնելու: Կան
յատկութիւններ որոնցով երբ ե-
կեղեցական մը օժտուած է, ի
հարկին կրնան ամենաբարձր ա-

ռաքնութեանց մղել զանոնք,
իսկ սովորական պարագաներու մէջ
անոնց շնորհիւ միշտ սերելի եւ
յարգելի հանդիսացնել: Բայց
երբ այդ յատկութիւններէն զեր-
կուած է, այն ատեն սովորական
պարագաներու մէջ ոչնչութիւն մըն
է, իսկ արտակարգ պարագաներու
մէջ եկեղեցիին շատ վնասակար:

Սրտի այդ յատկութիւնները զօ-
րացնենք — առանց միտքը մոռնա-
լու:

ՏՐԱՊԵՉԻՆԻ ՈՒՍՈՒՅԶԱԿԱՆ ԽՆԻԻՐԸ

Մասիս, իբր մանկավարժական թերթ,
այս խնդրին վրայ հրատարակեց երէկ
յոդուած մը, ուր, ի միջի այլոց, կ'ըսէ.

1. Զարմանալի կը թուի մեզ Ու-
սուցչական ժողով մը որ աստիճանով
մը ունի, եւ որուն ղեկանին հետ Ու-
սումնական խորհուրդը յարաբերութեան
կը մանէ:

2. Կրթական կանոնադիրը, ուսուց-
չական ժողովի մը գոյութիւնը թէպէտ
եւ կ'ընդունուի, բայց այդ ժողովին
պաշտօնը պէտք է ըլլայ Տեսուչին հետ
դպրոցական բարեկարգութեան վերա-
բերեալ խնդիրներու եւ կրթական ե-
ղանակներու մասին երբեմն երբեմն ի
ժողով գումարուելով կարծիքներ փո-
խանակել, մէկմէկ լուստուրել. պարզա-
պէս խորհրդակցական գումարում մըն
է ասիկա եւ ոչ թէ վարչական իշխանու-
թիւն մը ունեցող ժողովի մը հաւաքում:

3. Միւս կողմէն կը զարմանանք որ
Ուսումնական խորհուրդ մը ուղղակի կը
վարէ վարժարանները, Պոլսի, ինչպէս
գաւառները, Ուսումնական խորհուրդ
մը իր չընանակին մէջ գտնուող բոլոր
վարժարաններուն ընդհանուր տեսչու-
թիւնն ունի: Գաւառական Ուսումնական
խորհուրդ մը չկրնար, առանց ապօրին-
աւորութեան, իր ուղղակի անօրինու-
թեան ենթարկել գաւառին թաղերէն
միջին վարժարանը, որ իրեն պատկանած
թաղական խորհրդին եւ օժանդակ Հո-
գաւարձութեան խնամակալութեան տակ
պէտք է գտնուի: Այս օրինական կէ-
տին զանցառուէն սա անտեղութիւնն
ահա՛ յառաջ կուգայ որ Ուսումնական
խորհուրդն որ կրնար դատաւոր մը ըլ-
լալ ընդմէջ ուսուցիչներուն եւ Տեսչին
կամ թաղական խորհրդին, այժմ Տրա-
պիլին մէջ ընդհակառակը միանգամայն
դատաւար ու դատաւոր ըլլալու յոռի
կացութեան մէջ կը գտնուի:

4. Ձեռք հասկնալու ուսուցչաց յամա-
նութիւնը այդ նօթերը չձեռնուցանելու
մասին իրենց ծնողներուն տալ զա-
կներն ու ուսումնական վիճակը՝ աս-
տիճանեալ նօթերով, ատ կրնայ վարձը
կամ ծախսերն ունի համարուիլ. արդ-
եօք միապակար գործիւն կը համարին
վարձատրելն ու յանդիմանելը: Ենթադ-
րենք թէ մեր ուսուցիչները խմբովին
տարբեր համոզումներ ունին այս մա-
սին, միշտ սակայն պարտաւոր էին
գործադրել խնամակալ վարմինն հրա-
հանքը:

Մասիս այս դիտողութիւններն ընելէ
ետեւ, կ'եզրակացնէ ըսելով. Տրապիլին
թաղական խորհուրդը պարտի իր ան-
միջական խնամքին տակ առնել քաղա-
քին վարժարանները, որոնց տեսչին
ու գլխաւոր ուսուցիչներուն ընտրու-
թեանը համար ընտրելիներ կը խնդրէ
տեսչին Ուսումնական խորհուրդէն:
Ուսումնական խորհուրդն ալ կը կազմէ
իր ցանկը թէ՛ զրոյն առնելով նոր ան-
ձեր, եթէ ուզէ, եւ թէ նոյն իսկ վա-
րժարաններու հրաժարեալ ուսուցիչնե-
րէն, որոնք հաւաքաբար իրենք ուսուց-
չական ժողով պաշտօնանկ ըլլալէ յե-

տոյ, կրնան անհատապէս իր հաւանու-
թեանն ու ընտրութեանն արժանանալ
իրեն ուսուցիչ: Թաղական խորհուրդն
ալ կարող է յառաջդիմաւոր եւ ուսեալ
անձներ Հոգաբարձութիւն մը իրեն օգ-
նական առնել:

Մենք այս խնդիրը չենք ուզեր մըշ-
տընջեալուր, այլ կը ցանկանք որ
փակուի, եւ փակուի անմիջապէս:

Ապացուցուած է թէ վարչական
սխալ կազմակերպութիւն մը, երկու
կողմէն յամառելու չափազանցութիւն մը,
ծնունդ տուած են այս վէճին, որուն
առաւելային վրայ երկու կողմն ալ իր
յատուկ տեսութիւնը պահելով հան-
դերձ, կրնար յետագայ այս մասին խը-
զում մը ուրիշ աւելի յարմար ժամա-
նակի մը: Կը կրկնենք թէ ուսուցիչնե-
րուն յայտնած տեսութիւնը ունի իր մէջ
ճշմարտութիւն մը որ մանկավարժական
աշխարհին մէջ ընթացիկ է, եւ երբ Մա-
սիս հին դրութեան գործածումը կը
յանձնարարէ՝ այդ ըսել է թէ ինքն ալ
տեղեկ է մանկավարժական այս հար-
ցին գոյութեան որ տարբեր տարբեր
լուծումներ սկսած է ստանալ եւրոպա-
կան երկիրներու մէջ: Ուստի մենք կը
յանձնարարենք որ ուսուցիչներն իրենց
սկզբունքին մասին աշխատին համոզում
բերել մտքերու մէջ եւ պտուղը հա-
ստնցնել փաստաբանելով, վիճաբանե-
լով: Եթէ Տրապիլինն ալ եւ այլ մար-
մինները, ժողովուրդը դեռ չէ համոզ-
ուած, ըսել է թէ դեռ հարկ կայ քա-
րոզչու: Հետեւաբար թող քարոզեն, հին
գրութիւնն ի գործ դնելով հանդերձ:
Այսպիսի ընթացքով մը պիտի ցոյց տը-
նաւ ըլլան թէ գիտութեան մարդիկ են
որ գիտեն համբերել եւ պարտաստել
հոգը:

Տրապիլինն Ուսումնական խորհրդին
կողմէն ստացանք պատճէնը խնդրագրի
մը, որ Տրապիլին վարժարաններուն
հայերէնի ուսուցչին կողմէ խմբա-
րուած է: Այդ գրութիւնը մարգրիտներ
կը պարունակէ. հատ մը — իսկ ծեռու-
նիս չունելով այլ ինչ ի փոխադարձ Պա-
սուս կը յայտնէ անոնց շնորհակալու-
թիւնն որ ջանքովն կը մալթիմ վառ
Պասուսարժան Անդամոյ քանկազին կե-
նաց: Ահա անկարողներու խնդիրը:

Եթէ դատաւորներն անկարող բաներ
են, ուրեմն ծնողներուն պիտի տանա-
ստիճանաւորեալ նօթեր այնպիսի գիտու-
թիւններու մասին զոր չեն կրցած ա-
նոնց դաւանելուն սորվեցնել: Երկու
բան մը սորվեցնենք է: Մեզ այնպէս կը
թուի թէ Ուսումնական խորհուրդը
պէտք է որ սկսիլ նախ անկարողները
ճանաչելով եւ ոչ թէ անոնցմէ աստիճա-
նաւորեալ նօթեր ուղղելով, որոնք տգէտ-
ներու կողմէ տրուած ըլլալով պիտի
ծառայեն ծնողները խաբուելու: Կը
տեսնէ՞ք որ յարուցուած ծանօթ խը-
դիւնն ինչքան աւելի կենսական խնդիր-
ներ կան, որոնց նախ պէտք էր սկսիլ
մտածելու:

Ուսուցչական ժողովին կողմէ ալ մեզ
գրած են թէ ուսուցիչներն Ուսումնա-
կան խորհրդին ղեկավար ի սկզբան, յայ-
տարած են թէ իրենք կը հրաժարին
հաւաքական Տեսչի պաշտօնէն՝ պահելով
միայն դատաւորի պաշտօնին:

Ասիկա ելք մըն էր երկու կողմին
համար ալ պատուաւոր, քանի որ ան-
համաձայնութիւնը տեսչական նոր ըս-
կազմութիւն մը եւ ոչ թէ ուսուցչա-
կան արհեստին կիրարկութեան եղա-
նակին առթիւ երեւան եկած էր:

Կրնային այլեւս տեսնել չմնալ, բայց

ԲԱՆԱՆԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ				
Պարտականութիւն	300	Փիւ	75	Պրշ. Մեքիս
»	150	»	40	»
Փառանքեւր	300	»	100	»
»	150	»	50	»
»	75	»	25	»
Օտար երկիր	300	»	25	Ֆրանք
Բուսիս	300	»	10	Րուպլ
Թղթատարի փոխարէն խմբագրութեան վրայ				
[Դրամի փոխարէն փոստայի փոխ կ'ընդունուի, 115 Պրշ. փոստայի փոխ 100 Պրշի տեղ]:				

غضنه اسكي باق عثمانيه
حزب نيك غزمه سى اداره سته

Հարունակէ մնալ դատաւոր: Արդ կը
լսենք թէ Ուսումնական խորհուրդը ու-
զեր է Պարսէն 13 հատ ուսուցիչ մէկանց,
ի՞նչպէս չցաւել այս անխորհրդող հապ-
ճեպին վրայ:

ՄԵՐ ՎԱՐՃԱՊԵՏՆԵՐՆ ՈՒ ԵՐԿՐԱՇԱՐԴԻ

Ստորերկայ ցնցումը, շատ մը բա-
ներու հետ, խանգարեց նաեւ մեր պիւտ-
ճէներն ալ որոնց հիմերն աւելի թեթեւ
շարժումներու դէմ ալ տոկաւու չափ
զօրաւոր չէին: Ամէն եկեղեցի, ամէն
վարժարանի մատակարարութեան մոտա-
քի կողմէն բան մը պակեցաւ: Թաղա-
կաններն ալ, մանաւանդ անոնք որ գոր-
ծի մարդ են, դարմանը շուտ գտան,
այնքան շուտ որ երմտագէտները պիտի
նախանձէին: Արդէն սկզբունք մը մէջ
երբ պահանջ էր: Երբ մուտքը կը պակ-
սի, դարմանն է եղբւր ալ նոյնքան եւ
ստեպ քիչ մըն ալ աւելի պակեցնել:
Բայց եթէ ո՞ր գլուխը կորելու է. թե-
րեւս ուրիշ ո եւ հաստատութիւն պի-
տը վարանէր, խորհրդածէր եւ այնպէս
ընտրէր ի վերջոյ մին այն գումարներէն
որոնց բարձումը նուազ զգալի պիտի ըլ-
լայ: Իսկ մեր թաղական խորհուրդնե-
րուն համար խնդիրն այդ մտահոգու-
թիւնը չի պատճառեր ընաւ. վարանելու
խորհրդածեալ, ընտրելու տեղի որ կայ-
կը կորեն վարժարանին գլխէն, չինքան
որքան սէտք զգան, եւ ոչ թէ որքան
աւելորդ գտնեն, եւ արդէն մեր ո՞ր
վարժարանն աւելորդ կամ լիւրի ելեւ
մուտք ունի:

Այս աւանդական հաշուեկալութիւնն
ի գործ դնելու համար երկրաշարժէն ա-
ւելի ինչ զօրաւոր որ եւ բանաւոր պատ-
ճաւ կրնային գտնել անոնք որ արդէն
իսկ վարժարաններու միմեւոր դրամ-
ներն ապարդիւն չուայութիւն մը են-
թադրելու տիմարութեան մէջ են դեռ:
Տարակոյս չի կայ չենք անհարկեր Պո-
լսոյ այն թաղերն ուր երկրաշարժն ար-
դարեւ ի հիմանէ խանգարած է ամէն
բան: Եւ սակայն այդ աղէտէն օգտուիլ
կը թուին Պոլսոյ միջեւ իսկ առաջնա-
կարգ թաղերու թաղական խորհուրդ-
ներ եւ իրենց վարժարաններն պատճենա-
ներուն թիւն ու թոշակը կը պակեցնեն,
խնայելու համար ամսական 1000-1500
դրոշ, թէ եւ երկրաշարժէն իրենց ամ-
սական հասոյթը հազիւ 4-500 դրոշ
պակեցնելով ըլլալ առժամաբար: Այդ թա-
ղականները եթէ կը հաւատան թէ ա-
մենէն անձնուէր եւ ամենէն անշահա-
սէր պատճենայի մը թոշակն աւելցնել
անոր եռանդն ու աշխատութիւնը զոր-
դաւոր, արգելանաւորեալ եւ գործը յա-
ռաձայնելու կը նպաստէ, պիտի կրնան
շուտ հասկնալ թէ թոշակը պակեցնելն
ալ անոր հակառակ է: Ուրեմն տեղին է
ըսելու թէ մեր թաղականները այդ եր-
կուց ալ չեն կրնար կոհակել, եւ կ'ու-
զեն որ 200 դրոշ առնող դատաւորն
շարունակէ նոյնքան խելը ու միտք յոգ-
նեցնել իրենց գաւառներու բան սորվե-
ցնելու, երբ թոշակը 100 դրոշի ինչէ:
Այս սխալ ըմբռնման հետեւանքն այն
եղած է եւ պիտի ըլլայ միշտ որ մեր
տուղքները շատ քիչ, շատ գէշ բան
պիտի սորվին շատ երկար ժամանակի
մէջ. եւ մենք պիտի գոչենք միշտ,
վարժապետ կ'ուզենք, ունեցածնիս
ապիկար են:»

Ձէ, չէ, կը բաւէ այլ եւս թոյլ տալ
որ վարժապետներն զմեզ խաբեն մեր
տուղքը կրթելու գործը երկարաձգելով,
մինչ մենք կը կարծենք զիրենք խաբել
իրենց թոշակը միշտ զեղելով, զիրենք
զգնահատելով, չվարձատրելով: Մեր մէջ
գտնէ անոնք որ մեզ կրթելու գործին
գրուին անցած են, թաղական, հոգա-
բարձուն եւ այլն, պէտք է որ սխալին
գտնէ իրենք, ըմբռնեն թէ մեր վարժա-

Վերադարձվա՞րդ թերեւս մահամբժժ էր
անպատճառ պէտք էր հարցաքննել

✓

